

Lunchdebat “Bozar: welke toekomst in het België van morgen?”, 7 december 2015

Het debat werd ingeleid door Paul DUJARDIN, directeur-generaal van het Paleis voor Schone Kunsten (in het Nederlands en het Frans).

Inleiding.

Sinds haar bouw door Victor Horta kende het Paleis voor Schone Kunsten (Bozar) een opmerkelijke opgang als cultuurhuis. Het huis heeft bijna 400 medewerkers en voert een ambitieus investeringsbeleid. Haar activiteiten bestrijken een veel groter veld dan enkel de schone kunsten. Hoewel op 300 meter van de Grote Markt of de Zavel, is Bozar op geen enkele wijze betrokken bij hun levendigheid. Andere wijken en steden ontwikkelen veel concurrerende projecten. Paul Dujardin is zich zeer bewust van de uitdagingen voor Bozar en hij presenteerde zijn toekomstplannen in Brussel en in het België van morgen.

Uiteenzetting.

De volledige presentatie in het Nederlands vindt men in bijlage.

Debatnotulen (Pierre Laconte)

Het debat spitste zich namelijk toe op de volgende punten:

1. Het conflict tussen politiek en cultuur.

Er is een onoverbrugbaar verschil tussen aan de ene kant de strategieën van de politieke partijen, gekenmerkt door communautaire doelstellingen, diensten aan de eigen gemeenschap en autarkische strategieën voor de gemeenten, en aan de andere kant de doelstellingen van een cultureel beleid ten dienste van alle burgers, vooral voor (hang-)jongeren die aan zichzelf worden overgelaten.

In Molenbeek staan de tegenstrijdige verklaringen van de verkozen politici als reactie op de aanslagen "Natuurlijk Molenbeek is veilig" (Interview met L. Onkelinx in De Standaard van 5 december) en in schril contrast met de lof over de Molenbeekse culturele activiteiten in een lange reportage in het magazine Politico <http://www.politico.eu/article/photos-molenbeek/> en de uitzending van Panorama over Molenbeek uit 1987, in de tijd van de burgemeester Machtens .

Dit conflict veroorzaakt een blokkering van elke culturele beslissing ten dienste van alle gemeenschappen. Het boek "Vacant City" (Brussel Culturele Hoofdstad 2000) spreekt dan ook aan over een politieke impasse voor het Brusselse cultuurbeleid.

2. Pogingen om die situatie te deblokken moeten worden gedaan op zowel internationaal als op lokaal, inter-persoonlijk niveau.

Brussel staat internationaal gezien open voor een Europees-Afrikaanse cultuur, verschillend van de Afro-Amerikaanse cultuur. De geografische reikwijdte van Brussel is pan-Europees (de 44 landen van de Raad van Europa) en spreekt interculturele waarden (zie bijv. de film "Amour" van Haneke, over de solidariteit tussen de generaties, de waakzaamheid en het geheugen).

Trouw aan de wil van zijn stichter Koningin Elizabeth, heeft Bozar een eigen status en een brede basis van

financieringsbronnen. Bozar ontwikkelt veel interculturele initiatieven in het kader van haar activiteiten, zoals de actuele filmprogrammering, concurrerend en complementair aan die van het Filmmuseum. De contacten van Bozar met politici cultiveren empathie als een manier om conflicten op te lossen (bijv. tussen de arts Elke Sleurs in haar conflict met de wetenschapper Philippe Mettens).

Geconfronteerd met politieke obstakels doet Bozar graag parallele onderzoeken en voorstellen met eigen middelen, die enkel nog door de politici bekrachtigd moeten worden.

Kan de politieke blokkering over de politieorganisatie in één of meerdere zones niet opgelost worden door een herverdeling van taken die het best op wijk, regionaal, nationaal en internationaal niveau worden uitgevoerd?

3. Een compromis tussen een open en een gesloten onthaal (i.v.m. de veiligheid).

Bozar heeft altijd geprobeerd om open te blijven voor iedereen, zonder toegangscontrole, en hoopt dit beleid te kunnen handhaven. De conferentie in Bozar van de Hoge Vertegenwoordiger voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid Federica Mogherini en haar open contact met het publiek stond in schril contrast met de strenge veiligheidsmaatregelen rond Commissievoorzitter Juncker.

4. Een compromis tussen de aandacht voor decentrale particuliere initiatieven ("bottom-up") en openbare initiatieven.

Als privéorganisatie laat Europalia, onafhankelijk van overheidsbemoeienis, toe om manifestaties te organiseren tegen de stroom van bevelen in, of ze nu uit Turkije of Armenië komen.

Bozar streeft ernaar zich open te stellen naar culturele activiteiten waar men ze niet zou verwachten, zoals deze van het NAVO-hoofdkwartier.

Het wijdde dit jaar een tentoonstelling aan een reeks projecten van particuliere initiatieven, alsook aan de Europese architectuurprijs.

Er is ook het Big Data initiatief <http://www.bozar.be/fr/activities/81614-vie-privee-et-big-data-qui-peut-avoir-acces-a-mes-donnees-qui-detient-mes-donnees> en het initiatief <http://www.bozar.be/fr/activities/81410-next-generation-please>.

Het verwelkomde het succes van culturele bedrijven zoals Shopping Smets Premium Store Brussel op de Leuvensteenweg, "een complex gewijd aan mode, kunst en design, een enorme luxe boutique, een galerie voor moderne kunst".

Er werd zich afgevraagd indien Brussel nood heeft aan een prestigieus (en duur voor het gewest) nieuw hedendaagse kunst Museum.

Is Bilbao ten dienste van Guggenheim of Guggenheim ten dienste van Bilbao?

5. De mix van culturele en artistieke disciplines.

Het interdisciplinaire overheerst onder andere in de "Baukunst", namelijk in de stedenbouw, in de landschapskunst, in de innovatieve architectuur zonder grenzen, enz.

De expositie van de Chinese architect Wang Shui in Bozar hielp deze architect van kleine en grote gebouwen, gemaakt uit eenvoudige materialen en bouwafval, om bekend te worden in Europa. Later bekam hij Pritzker Prize.

Hij zal in Lyon zijn voor het Craterre-congres www.craterre.org, van 11 t.e.m. 14 juni 2016 en kan misschien worden uitgenodigd om in Brussel langs te komen.

**SPEECH PAUL DUJARDIN 07.12.2015 –
Universitaire Stichting Lunchdebat "Bozar: welke toekomst in het België van morgen?"**

Opbouw

1. Introductie 5'
 - ⇒ Cultuur overschrijdt grenzen
 - ⇒ Cultuur grijpt in op alle niveaus (lokaal > internationaal)

2. Het Paleis voor Schone Kunsten en de federale cultuurhuizen – 15'
 - ⇒ Korte voorgeschiedenis PSK
 - ⇒ Belang van het culturele op federaal niveau
 - ⇒ Verschil met FWI's
 - ⇒ Hoe de dynamiek aanwakkeren?

3. Federerende werking van de NV PSK – 10'
 - ⇒ Met een klemtoon op Brussel (De Kunstberg etc.)
 - ⇒ De maatschappelijke rol

1. Introductie.

- We hoorden de afgelopen week in de media veel over het versterken van grenzen en de toename van grenscontroles. Oorlog en terreur hebben een grote impact op onze samenleving. Ook aan de ingang van het Paleis voor Schone Kunsten stonden er para's en politiemensen. Na de aanslagen van Parijs en de verhoging van de terreurdreiging in Brussel moesten we zelfs enkele dagen de deuren sluiten.

- Permettez-moi d'affirmer d'abord que la culture ne s'arrête pas aux frontières.
 - Pas à celle d'un Rideau de fer pendant la Guerre froide
 - Pas aux frontières extérieures de l'Europe
 - Pas à l'entrée de l'espace Schengen
 - Pas à la frontière belge
 - Pas à notre frontière linguistique
 - Pas aux limites des 19 communes bruxelloises
 - Pas au Mont-des-Arts
 - Pas à l'entrée du Palais des Beaux-Arts

- C'est à dessein que j'entame mon histoire à l'envers: du niveau macro au niveau micro.

Qui évoque des frontières connaît aussi leur importance significative.

Celui qui se trouve devant vous ne relativise certainement pas la culture.

Mais, né Bruxellois, Belge et Européen, je tiens au plus profond de moi à la stratification que la culture opère dans chaque être humain.

- La culture ne tire pas un trait abrupt: jusqu'ici et pas plus loin.
Pour la culture, il est rarement question du 'ou' exclusif mais presque toujours de 'plus-plus'.
- La culture joue à tous les niveaux. Et c'est aussi ainsi que le monde culturel est organisé dans notre pays :
 - Depuis le local dans un comité de quartier, une brocante gratuite ou le programme des centres culturels et communautaires flamands
 - Aux petites et grandes institutions au niveau des Villes, de la Province et des Communautés – quoique le niveau provincial pour la culture disparaîtra bientôt
 - Jusqu'aux maisons fédérales et biculturelles et les grandes initiatives internationales
- Op al deze niveaus is het culturele project BOZAR actief, in nauwe samenwerking met meer dan 200 partners per jaar.
- Het is niet omdat er op politiek niveau bij de eerste staatsvorming van 1970 drie 'Cultuurgemeenschappen' zijn ontstaan – en cultuur één van de eerste bevoegdheden van de Gemeenschappen werd – dat cultuur op het federale niveau plots ophield te bestaan.
- Sinds de 19de eeuw hangt cultuur net bijzonder sterk samen met een natie. En dat is vandaag nog altijd zo.
- In België voel je dat heel sterk als je cultuur in brede zin definieert: eetcultuur: met chocolade, bier, frieten, de vele sterrenrestaurants die ons land telt
sport: met o.a. de successen van de Rode Duivels, het vrouwelijke basketbalteam en de estafetteploeg met de broers Borlée.
- Maar hetzelfde geldt als je cultuur bekijkt zoals het ook politiek wordt ingevuld. Ik ben een man van wat men 'de culturele sector' noemt.
En dan gaat het om:
 - 1 De kunstensector of de 'levende' kunsten
 - 2 De erfgoedsector en de musea
 - 3 Het sociaal-culturele domein, waaronder de amateurkunsten vallen
- Waarom zijn de Belgen niet even trots op de federale cultuurhuizen als op de Rode Duivels of Stromae?
- Het is een lang verhaal dat ik vandaag wel heel kort moet maken.

2. Le Palais des Beaux-Arts et les maisons de culture fédérales

- Un petit retour en arrière.
- Le nouvel État belge a très rapidement vu naître des initiatives culturelles nationales. La Monnaie est même plus ancienne que notre pays – et avec la représentation de ‘La Muette de Portici’, elle a contribué à la naissance de la Belgique.
- L’idée de construire un Palais des Beaux-Arts est presque aussi vieille que notre pays même. En 1856 (!) déjà, une commission est constituée pour édifier un Palais des Beaux-Arts.
- Il fallait que la capitale compte une infrastructure pour des expositions temporaires et des concerts. Il existait certes déjà quelque chose qui deviendrait plus tard le Musée Royal des Beaux-Arts de Belgique, mais il n’entraînait pas dans la mission de ce type d’institution à l’époque d’organiser également des expositions temporaires.
- En 1880 – on célèbre le 50e anniversaire de la Belgique – s’est ouvert le premier Palais des Beaux-Arts dans la rue de la Régence. On y organisait des concerts et des conférences, une quarantaine d’expositions, dont l’avant-garde de l’époque avec Les Vingts.
- En 1886, il fut décidé de transférer le Musée d’Art ancien, qui se trouvait jusqu’alors dans l’actuel Palais de Charles de Lorraine, dans les locaux du Palais des Beaux-Arts.
- Dans le Mont des Arts, Léopold II voyait “un trésor pour l’art belge” représentant la nation. Ses plans à Bruxelles n’ont pas été complètement réalisés.
- En 1913, Albert Ier s’adresse au bourgmestre Adolphe Max. Il lui parle du rêve de la Reine Elisabeth: “un temple consacré à la Musique et aux Arts plastiques où les diverses expressions artistiques de notre vie nationale puissent se déployer dans un cadre approprié. »
- Dès le 10 juillet 1914 les premiers plans étaient prêts, ceux de François Malfait (l’architecte de la ville de l’époque). 18 jours après, l’Autriche-Hongrie déclarait la guerre à la Serbie ...

- Au cours de la Première Guerre mondiale, au Havre, le gouvernement belge inscrit dans le programme de reconstruction un budget pour la construction d’un Palais des Beaux-Arts.

- Au mois d’août 1920, le Sénat rejette la proposition. Les risques financiers liés à la construction d’un tel bâtiment étaient trop importants.

- C’est alors qu’est lancée l’idée d’un Partenariat Public-Privé, une initiative privée d’utilité publique. Finalement, en 1922 on choisit la nouvelle forme juridique à l’époque, l’asbl.

- La ville met le terrain à disposition et se charge de l’emprunt d’état.

- Zo kwam er in 1928 het 4de ‘Paleis’ in de overheidswijk naast:
 - Het Koninklijk Paleis

- Het Paleis der natieën
 - Het Justitiepaleis
- Vandaag is het Paleis voor Schone Kunsten een van de 3 federale culturele instellingen, samen met De Munt en het Nationaal Orkest van België.
 - Juridisch werden we in 2002 een NV van publiek recht. Dat is hetzelfde statuut als Belgacom of de NMBS maar met die belangrijke toevoeging ‘met sociaal oogmerk’.
 - Bij het uittekenen van de jongste staats hervorming viel geregeld het woord ‘residuaire’ bevoegdheid. Een groot cultureel pakket is zulk een restbevoegdheid, die ook binnen de krijtlijnen van de jongste staats hervorming federaal blijft.
 - Voor alle duidelijkheid: het Paleis voor Schone Kunsten behoort niet tot de 10 Federale Wetenschappelijke Instellingen (FWI) die deel uitmaken van het Wetenschapsbeleid.
 - 7 FWI’s hebben ook een culturele opdracht:
 - de Koninklijke Bibliotheek van België
 - het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium
 - de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis
 - de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België
 - het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika
 - het Algemeen Rijksarchief
 - het Studie- en Documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij (SOMA) dat in januari wordt ingekanteld in het Rijksarchief
 - Voeg daarbij de pool Ruimtevaart aan toe en je krijgt een enorm grote pot. Tot voor kort werd die beheerd de POD Wetenschapsbeleid; POD met een D, wat staat voor ‘Programatorische Federale Overheidsdienst’.
 - ⇒ De FWI’s bezitten een ‘ondeelbaar’ nationaal patrimonium dat geraamd wordt op 6,2 miljard euro.
 - ⇒ Ze stellen 2300 medewerkers te werk
 - ⇒ én ze beschikken over een jaarlijks budget van 535 miljoen euro.
 - Van het beheer van de FWI’s is de jongste decennia – excusez le mot - een echt potje gemaakt.
 - De POD trok heel wat van de bevoegdheden van de FWI’s naar zich toe. De huizen beschikken bijvoorbeeld niet over heldere werkingsbudgetten, een juridische dienst, een eigen raad van bestuur etc. Dat zorgde voor een grote impasse en heel wat frustraties.
 - Onder Staatssecretaris Elke Sleurs staat er een grote hervorming op stapel.
 - De POD is inmiddels afgeschaft en zal evolueren naar een onderdeel van een FOD: een federale overheidsdienst.
 - De nieuwe structuur gaat uit van een verzelfstandiging van de verschillende instellingen.

Je soulignerai quelques différences par rapport aux IFS :

Nous relevons de la tutelle de la Chancellerie du Premier ministre. J'ai toujours œuvré dans ce sens : sur le plan de la politique culturelle internationale, cela donne au Palais des Beaux-Arts une importante responsabilité en matière de diplomatie culturelle. Depuis ma nomination en 2002, j'ai étroitement travaillé avec Guy Verhofstadt (dans 3 gouvernements), Herman Van Rompuy (jusqu'à ce qu'il devienne Président du Conseil européen en septembre 2009), Yves Leterme, Elio Di Rupo. Et à présent, Charles Michel. Lorsqu'un nouveau gouvernement est formé, un ministre de tutelle (à une rare occasion, un secrétaire d'Etat) est désigné pour les Institutions culturelles fédérales. Dans le gouvernement précédent, c'était Laurette Onkelinx. A présent, nous relevons du Ministre des Affaires étrangères Didier Reynders.

Les Maisons de culture fédérales gèrent leur RH de manière autonome. La personne qui travaille pour le Palais des Beaux-Arts n'est, autrement dit, pas un fonctionnaire fédéral.

Gros point positif: Depuis 2002 déjà, nous avons une plus grande autonomie de gestion que les IFS. Le comité de direction de la SA PBA peut mener sa propre gestion financière qui est approuvée par le conseil d'administration. Nous sommes également responsables de la gestion du bâtiment et en sommes (en partie) le maître d'oeuvre.

Didier Reynders demande à l'orchestre de La Monnaie, à l'Orchestre National de Belgique et à BOZAR de collaborer plus étroitement. Le spécialiste français de l'opéra et de l'orchestre, Jean-Marie Blanchard (ex Grand Théâtre de Genève) a rédigé un rapport détaillé à cet effet.

L'idée de base est de réunir les deux orchestres et après un certain nombre d'années de collaboration, d'aboutir en 2026 à un orchestre unique de très haute qualité qui excelle dans les genres et formations les plus divers.

Il ne s'agit pas seulement de faire des économies mais bien d'un projet artistique à long terme. La réforme s'imposait.

Augmenter l'efficacité et réduire les coûts sont des nécessités mais elles doivent s'inscrire dans le cadre d'une vision artistique globale et partagée dans laquelle les trois institutions peuvent se reconnaître.

BOZAR veut y contribuer et constituer un terrain neutre, un lieu de réflexion et un laboratoire pour tester les conventions de coopération concrètes pour arriver à un fonctionnement optimal.

Une bonne convention de coopération entre les deux orchestres peut résulter en un nouvel orchestre pouvant présenter un plus large éventail de genres et de styles musicaux. Un orchestre suffisamment grand (130 à 140 musiciens) peut présenter aussi bien des opéras que des concerts de tous genres: la musique ancienne, le répertoire romantique, les œuvres contemporaines, le jazz, la musique classique populaire ...

Soucieuses de leur mission nationale et européenne, les trois institutions culturelles fédérales ont la ferme volonté non seulement de maintenir le niveau de qualité mais de mettre la barre encore plus haut. Déjà

aujourd'hui, les trois institutions travaillent à former des synergies sur le plan de la communication, de la billetterie, de la surveillance et de l'informatique. Le nouvel orchestre doit devenir une référence en Europe.

3. Het Paleis voor Schone Kunsten als een federerend huis: Brussel & België & Europa

- We leven in een heel andere politieke en culturele ruimte dan in 1928.
 - ⇒ België evolueerde van een unitaire staat naar een federaal land
 - ⇒ Na de Tweede Wereldoorlog kwamen in Brussel de Europese instellingen tot stand.
- Het Paleis voor Schone Kunsten bevindt zich niet enkel fysiek tussen de Belgische Paleizen en de Europese wijk.

! BOZAR wil op het Brusselse, Belgische én Europese niveau een federerende rol vervullen.

- We blijven een federaal cultuurhuis, maar dan wel met een uitgesproken Europese culturele missie. Dat is meteen mijn antwoord op de vraag die ons vanmiddag samenbrengt. Dit is de verbindende rol die ik het Paleis voor Schone Kunsten in het België van vandaag én morgen zie spelen.
- BOZAR huldigt het model van coproductie, en dat is een typisch Brussels en Europees model. Zo goed als elke activiteit die onze artistieke afdelingen organiseren, is een coproductie – meer dan 20 tentoonstellingen per jaar, 400 concerten, tal van voorstellingen en debatten.
- We werken samen met organisaties op alle niveaus, in België én in toenemende mate ook internationaal.
- Laat ik me even concentreren op Brussel en de wijk die Leopold II zo na aan het hart lag: De Kunstberg. Bij mijn aantreden als CEO van de NV Paleis voor Schone Kunsten in 2002 heb ik zwaar op die wijk ingezet. Tijdens Brussel 2000 Culturele Hoofdstad van Europa werd er nog schamper gesproken van 'A Vacant City': een lege stad maar ook een wijk die vacant staat, klaar om door bewoners ingepalmd te worden.
- We hebben de vzw De Kunstberg opgericht. De vereniging groepeerde 16 locaties, waaronder verschillende FWI's. De Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België, het Muziekinstrumentenmuseum, het Paleis van de Coudenberg, de Koninklijke Bibliotheek, ... Met al deze huizen heeft BOZAR projecten opgezet.
- De Zomer maakte we een fysieke doorgang tussen het Paleis voor Schone Kunsten en de archeologische site van de Coudenberg. Een belangrijke symbolische doorbraak.

- Zeker: de samenwerkingen kunnen nog intenser... De vzw moet nieuw leven worden ingeblazen. We maken er werk van! We moeten de wijk in de eerste plaats sterker op de kaart zetten, o.a. in samenwerking met de hernieuwde toeristische structuur van Visit Brussels.
- We moeten de openbare ruimte tussen de instellingen sterker uitspelen.
 - Zo zal BOZAR vanaf 2016 samen met enkele partners de rotonde in de Ravensteingalerij gebruiken voor artistieke doeleinden – het bureau van architect Paul Robbrecht kreeg hiervoor een studieopdracht. Het is de perfecte link met dat andere ontwerp van Victor Horta: het Centraal Station.
 - Ook met BNP Fortis zijn we in nauwe dialoog. In het nieuwe gebouw komt een auditorium.
- We dienen connecties te leggen met de concentrische cirkels rond de wijk – niet alleen via programma's maar ook fysiek met wandelingen en toeristisch promotie:
 - Met de buurt rond De Zavel waar zoveel toeristen naartoe trekken
 - Met de buurt rond het Justitiepaleis en de galeries richting de Louisastraat
 - Met de Europese wijk: het nieuwe Museum van Europa in het Leopoldpark, het Parlementarium en verder door naar het Jubelpark.
 - Met de Kanaalzone: aan de ene kant Tour & Taxis en andere kant de Citroën-garage waar het Brussels Gewest zo sterk aan trekt om er een Museum van moderne kunst te vestigen.
- In 2019 vallen de federale en de Europese verkiezingen weer samen. Het is ook het einde van mijn derde mandaat als CEO & Artistiek Directeur van de NV Paleis voor Schone Kunsten. Met diverse nationale en internationale partners werk ik achter de schermen samen aan een groot project voor Brussel. We zijn dan bijna 20 jaar na Brussel 2000!
- Outre ce rôle fédérateur sur le plan organisationnel, il y a aussi l'intérêt social.
- La culture réunit les gens – et c'est ce que nous voyons littéralement tous les jours: dans la salle de concert, pendant une représentation théâtrale, dans nos expositions, ou pendant un débat.
- La culture, la science, la recherche, l'enseignement sont les éléments qui font vivre une société démocratique.
- La culture n'est pas un luxe. La culture n'est vraiment pas un luxe superflu. La culture est l'un des trois grands systèmes qui créent une société équilibrée:

Politique, Economie, Culture.

- La culture constitue une communauté. Les anglophones parlent du ‘common’ : le commun. La culture est en premier lieu quelque chose que les gens partagent (et ont donc en commun), mais c’est aussi quelque chose où ils sont en partie différents.
- La culture est hétérogène. La culture demande une compréhension réciproque. Tout comme l’eau et l’énergie, la culture est un bien commun : common good.
- La culture comme ensemble de coutumes et d’usages est conservatrice. ‘Conserver’ demeure l’une des tâches essentielles des musées. En même temps, les maisons de culture comme le Palais des Beaux-Arts, La Monnaie, le Vooruit et le Singel confèrent au canon culturel sa pertinence pour aujourd’hui et demain. Interpréter le répertoire, c’est toujours ré-interpréter et actualiser.
- Le secteur des arts est avant tout connu pour être progressif. Depuis l’avant-garde historique au temps de la Première Guerre mondiale, l’art met l’accent sur la fracture. (La signification de l’avant-garde sera un thème central dans notre programme de 2016).
- Ik nodig u alvast uit om na nieuwjaar onze tentoonstelling over Theo Van Doesburg (samen met Piet Mondriaan de bezieler van De Stijl) en de conceptuele kunstenaar Daniel Buren (bekend van zijn verticale strepenpatroon) te komen bezoeken. Later op het jaar volgen twee grote groepstentoonstelling rond de Avant-garde van de Eerste Wereldoorlog en de Koude Oorlog. In het najaar 2016 hebben we misschien wel de bekendste en meest vernieuwende kunstenaar van de 20ste eeuw te gast, Pablo Picasso.
- De avant-gardekunstenaar meet de temperatuur op en loopt op de feiten vooruit. Hij neemt risico’s. Het is de ware betekenis van creativiteit: afstand nemen van de orde van de dag om de werkelijkheid anders te durven denken.
- BOZAR soulève explicitement la question d’un espace culturel européen. C’est ce que nous faisons en premier lieu en donnant un espace aux artistes, au patrimoine culturel et aux échanges artistiques sur le continent européen- et au-delà.
- Avec de jeunes artistes, des scientifiques, des jeunes et des décideurs, BOZAR étudie la demande de New Narratives for Europe. Au printemps 2016, entre les expositions sur Theo Van Doesburg et Daniel Buren , nous réserverons un espace au débat. Les jeunes artistes et divers collectifs présenteront leur travail dans les espaces alentours. Ensemble, nous chercherons de nouvelles histoires, des images fascinantes et des initiatives qui aiguisent l’imagination.

- Sous le titre *Next Generation, Please!* nous travaillons pendant six mois avec des écoles autour de l'Europe. En juin, nous clôturons le projet par une exposition dans laquelle les écoliers représentent leur vision de l'Europe.
- En novembre, quelques entretiens ont déjà eu lieu avec des écoliers pendant les Journées de Bruxelles organisées par *Le Nouvel Obs*, *Le Soir*, *De Standaard* et *BOZAR*. En présence chaque fois d'un artiste et d'un politicien. On a assisté au témoignage poignant d'écoliers de Molenbeek notamment, qui ont pris la défense de leur quartier. Herman Van Rompuy a accepté de parrainer cette initiative.
- Tous, nous pouvons beaucoup apprendre des rencontres entre artistes, scientifiques, décideurs, jeunes et notre public très divers.
- Lors de ces journées de menace terroriste, les valeurs de la France – Liberté, Egalité, Fraternité – sont mises à l'épreuve. Il est nécessaire que ces valeurs soient également celles de l'Europe.
- Je laisserai le dernier mot à un artiste. Après les attaques à Paris, le Centre Pompidou a accroché en grand format un dessin réalisé par Fernand Léger d'après le poème « Liberté » de Paul Eluard – un hommage indéniable à la liberté :

Sur les images dorées

Sur les armes des guerriers

Sur la couronne des rois

J'écris ton nom

(...)

Sur la santé revenue

Sur le risque disparu

Sur l'espoir sans souvenir

J'écris ton nom

Et par le pouvoir d'un mot

Je recommence ma vie

Je suis né pour te connaître

Pour te nommer

Liberté.

DANK U